

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE „G. BARIȚIU” DIN CLUJ-NAPOCA
INSTITUTUL „ARHIVA DE FOLCLOR” DIN CLUJ-NAPOCA

IZVOARELE
RĂSCOALEI LUI HOREA

SERIA B. IZVOARE NARATIVE
VOL. V. CRONICI ÎN VERSURI. FOLCLOR

PUBLICAT
de
NICOLAE EDROIU, VIRGILIU FLOREA,
LADISLAU GYÉMÁNT, ION TALOȘ

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
BUCUREȘTI, 2007

Universitatea "Lucian Blaga" Sibiu
BIBLIOTECA CENTRALĂ
Nr. inv. 281.086 2022

CUPRINS

INTRODUCERE.....	5
NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI	31

A. CRONICI ÎN VERSURI

I. [Anonim], 1784. A Zarándi veszedelmek leirása (1784. Descrierea primejdiilor din Zărand)	35
II. [Szabó Pál], Versuri despre Răscoala din 1784	
1. <i>A Kőrösi, Abrudbányai és Verespataki magyaroknak esetekről való siralmas versek</i> (Versuri jeluitoare despre peripețiile maghiarilor din părțile Crișului, din Abrud și Roșia Montană)	67
2. <i>Hora császárságáról iratott szomorú versek</i> (Versuri triste scrise despre împărăția lui Horea)	87
3. <i>Hora császárságáról iratott szomorú versek</i> (Versuri triste scrise despre împărăția lui Horea)	94
4. <i>Nemes Abrudbánya várossának a közel és távol lakó prédáló tolvajok által ez mostani folyó 1784-ik esztendőben novembernek 6-ik napján vérengző kezekkel lőtt prédáltatásáról egy fájlaló szívnek következett siránkozása</i> (Plângerea unei inimi îndurerate asupra prăpădirii cu mâini însângerate a nobilului oraș Abrud de către rebelii jefuitori, locuitori aproape sau mai departe, în ziua a șasea a lui noiembrie, în anul 1784)	98
5. <i>Krisán Surs epitafiuma</i> (Epitaful lui Giurgiu Crișan) ...	109
6. <i>Az Hora császár által lett pusztulásáról iratott edgyügyű versek mellyeket fel emelt Hidi Josef</i> (Versuri simple despre pustiirea împăratului Horea, culese de Hidi Josef)	112
7. <i>Hora olá tsászár uttya, pusztitása, vagyon az versekben rövid le írása</i> (Drumul și pustiirea lui Horea, împăratul românilor, descrise pe scurt, în versuri)	119
III. Enyedi (Egyedi) Ephraim, <i>Szerelmen kedves Barátom</i> (Iubitul și dragul meu Prieten)	135
IV. Szigeti Gyula Mihály, <i>Hora epochaja vagy oláhok esztendejének kezdete</i> (Epoca lui Horea sau începutul anului românilor)	179

V. Bölöni Sámuel (?–1811), A nemes Erdély országi magyar nemzetnek közönségesen [...] jajjai (Plángerile amare ale națiunii maghiare nobile din Transilvania [...])	190
VI. [Anonim], Versuri despre Horea	233
1. <i>Mokány Hora király szándéka és annak füstbe menése</i> (Intenția regelui Horea al mocanilor și eșuarea ei)	234
2. <i>Horának rabi-mivolta</i> (Horea în captivitate)	237
VII. [Anonim], Hora panaszos éneke (Cântecul jalnic al lui Horea)	239
VIII. [Anonim], Cântec despre Horea și Cloșca	241
1. <i>Beneventatio Horé et Kloské dum in fortaliitium Albo Carolinense die 2-da mensio Januarii 1785 inter 4-tam et 5-tam Horas vespertinas adducti fuissent</i>	242
2. <i>Cântec despre Horea și Cloșca, hoții cei mari de codru, vrednici de cele mai neînchipuite chinuri</i>	242
3. <i>Cântec despre împăratul Horea și craiul Cloșca</i>	243
4. <i>Horaról és Kloskaról való oláh ének</i> (Cântec românesc despre Horea și Cloșca)	244
5. <i>Cântecul Horii și al Cloșchii</i>	245
IX. Szacsvai Sándor (1752–1815), Magyar Musa (Muza maghiară)	247
X. Gyöngyössi János (1741–1818), Versuri despre Horea și blazonul lui, ...	
1. <i>Kárasadánk benne</i> (Am păgubit)	259
2. <i>Az Hórának tulajdonított tzmerről, melly egy más arany kereszt és egy sziv kardaf áltaf ütve és annak inscriptiójáról melly ez: Hóra be si hogynesty; Tzára plindse si pletystye.</i> Irta T. Gyöngyösi ur akkor mikor már Hóra fogságban esett volna (Despre blazonul atribuit lui Horea, care are o cruce de aur și o inimă străpunsă de o sabie, și despre inscripția acestuia, care era: <i>Hora bea și odihnește; Tzara plânge și plătește.</i> Scris de onoratul domn Gyöngyösi, atunci când Horea căzuse deja în prinsoare)	261
XI. Mátyási József (1765–1849), Versuri despre Horea, Cloșca și Iosif la II-lea	
1. <i>Aenaeas christianus apud manes sive Hora et Kloska in Infernis</i>	265
2. <i>Második Józsefnek hét első királyi esztendeje</i> (Primii șapte ani regești ai lui Iosif al II-lea)	276
3. <i>Ama Józsan-okosság és emberiség rettenthetetlen barátjának és az egész emberi nemzet egész virtussal és példával tündöklő napnak, néhány ditsőséges emlékezetű felséges második József római császárnak és Magyar-ország királyának temető-boltjánál siránkozó emberi és haza-fíúi gondolatok. 1790 esztendőben</i> (Gânduri umane și patriotice jeluitoare la mormântul răposatului, de glorioasă amintire, maiestatea sa Iosif al II-lea, împărat roman și rege al Ungariei, acel prieten neînfricat al națiunii și umanității, soare strălucitor în virtute și exemplu pentru tot neamul omenesc. În anul 1790)	291

XII. [Anonim], Gabinetto di diecisette figure di cera di statura d'uomo rappresentanti i cinque capi ribelli della Transilvania	294
XIII. [Anonim], Siste Viator	297

B. FOLCLOR

I. POEZII POPULARE

1. A. Carmina valachica Horae et Kloskae	301
B. <Carmina valachica Horae et Kloskae>	311
C. Origo tumultus Horaiani sequentibus versiculis describitur	312
D. Versul lui Horea (poezie populară)	314
E. <Carmina valachica Horae et Kloskae>	319
2. Versul Popii Rotogol	321
3. Pe părau, ba pe părau	323
4. <Nu putea bietul român>	323
5. <Milostive împărate!>	324
6. <Colo pe Dealu Mare>	324
7. Din timpul revoluțiunei lui Horea	325
8. Meie râu, duce în țară	326
9. Iobăgie, cum te-aș vinde	327
10. <Înălțate împărate>	328
11. O fost Horea un ficior	328
12. Unde se începe dealu	329
13. Horea la-mpărat	329
14. S-o dus Horia la-mpărat	330
15. <Nu te teme, albăcene>	330
16. <Să v-aduc vouă dreptate>	331
17. <Vine Horea și Crișan>	331
18. Vine Horea și Crișan	332
19. <Frunză verde iorgovan>	333
20. <Frunză verde măgheran>	333
21. Vine Horea și Crișan	334
22. Horea, Cloșca și Crișan	334
23. <Frunză verde răchițele>	336
24. <Sus, feciori>	337
25. <Din Marga pân-la Covragi>	338
26. <Mă suii la Orlea-n deal>	338
27. <Foaie lată de pe grinduri>	339
28. Cântec bătrân	340
29. <Horea stă pe vârful de deal>	342
30. <Horea bea la crâșmă-n deal>	342
31. Cântarea lui Horea	344

32. Horea	345
33. Horea	346
34. Horea	348
35. Când Horea-i la făgădău	348
36. Poezia lui Horea	349
37. Cântecul lui Horea	349
38. A Hori[i]	350
39. <Horea bea la făgădău>	350
40. <Horea bè la cârciumă-n deal>	351
41. <Horea bea la crâșmă în deal>	351
42. <Horea bea la făgădău>	352
43. Horea bea la crâșmă-n deal	352
44. <Horea bea, Horea plătește>	353
45. <Horea bea și veselea>	353
46. Cântecul lui Horea	353
47. Horea	354
48. <Pân' a fost Horea împărat>	354
49. <Pân-a fost Horea-mpărat>	355
50. <Pân-a fost Horea-mpărat>	356
51. Până Horea-o-mpărățat	356
52. <Când a fost Horea-mpărat>	357
53. <Pân-o fost Horea-mpărat>	357
54. <Pân-a fost Horea-mpărat>	358
55. Cât fu Horea căpitan	358
56. <Când Horea ieșea în deal>	359
57. Horea când ieșea în deal	359
58. <Floriceică flori mărunte>	360
59. <- N-ați văzut>	361
60. <Sai în sus>	361
61. <Horea, Cloșca și Crișan>	361
62. De când Horea a murit	362
63. Plânge vârful munților	362
64. A-nflorit lunca și valea	363
65. Când a fost la judecată	363
66. Horea și Cloșca. Horă revoluționară	364
Poésies Roumaines. Ballades Populaires. I. Hora et Cloșca. Poésie populaire révolutionnaire de Transylvanie (1784)	366
67. <Hora bea la crâjmă-n deal>	367
68. Cântecul lui Horea (Cântec poporar)	368
69. Cântecul lui Horea	369
70. <Groful, mustață lungă>	370
71. Cântecul lui Horea	370

72. Cânt din lumea bătrână	371
73. <Fă-mă, Doamne, ce mi-i face>	372
74. <Fă-mă, Doamne, ce mi-i face>	372
75. Fă-mă, Doamne, ce mi-i face	373
76. <Cântecul „plugarilor” de pe Criș>	374
77. <Din folclorul copiilor>	374
78. <Horea, Cloșca și Crișan>	375
79. Cântecul lui Horea	375
80. Horea, țăran din Albac	378
81. Horea, Cloșca și Crișan	379
82. Au plecat moșii la țară	380
83. Cântec despre Horea	381

II. LEGENDE ȘI TRADIȚII POPULARE

84. <Iobăgia!>	385
85. <Iobăgia?!>	385
86. <Ce-o fost iobăgia?>	386
87. Despre iobăgie	386
88. Traiul mocanilor pe vremea iobăgiei	387
89. Temnița Gălzii	388
90. <În satul Valea Bradului>	389
91. <Ce mai, o fost greu>	389
92. <Chinu cel mare a românilor>	389
93. <În Albac și Arada>	390
94. Albăcenii	390
95. Originea numelui lui Horea	390
96. Horea, cântăreț	391
97. <Horea era un mare cântăreț>	391
98. Numele Ursu	391
99. Numele „Ivon Varga” și „Cloșca”	392
100. Casa lui Horea în Albac	392
101. Albacul	393
102. Casa căpitanului Cloșca din Cărpiniș	394
103. <Despre casa lui Cloșca>	394
104. Casa lui George Crișan din Cărpiniș	395
105. Horea, crescut pe lângă un conte unguresc	396
106. Horea, Cloșca și Crișan	396
107. <Horea era om ager>	397
108. <Horea era om frumos>	397
109. Înfățișarea lui Horea	397
110. <...Venea Horea din Albac>	398

111. Horea, în audiență la împăratul Austriei	398
112. Horea către împăratul	399
113. <Horea la Viena>	399
114. Horea la Viena și vorbirea lui cu împăratul Iosif	400
115. <Când a fost Horea la Viena>	400
116. <Horea, când a fost la Viena >	400
117. Horea la împărat	401
118. Horea, Cloșca și Crișan	401
119. Grigore Maior	402
120. Spargerea buților în Câmpeni	403
121. Roșiața arătată pe cer la a. 1783	403
122. <...Sub goronul cel mare>	404
123. Mesteacănul și Tebea	404
124. Goronul lui Horea	405
125. Patronii revoluțiunei	406
126. <Horea a strâns gloatele>	406
127. Adunarea gloatelor sub Horea și Iancu	406
128. Întâlnirea lui Crișan cu iobagii la târgul din Brad	407
129. Adunarea de la Mesteacăn	407
130. <În adunarea de la Mesteacăn>	408
131. <La adunarea poporului>	408
132. Locul adunării generale de la Mesteacăn	409
133. <Locul Bisericii din Mesteacăn>	410
134. Biserica din Mesteacăn	410
135. <Popa Cazan Ionuț>	410
136. Preotul Ioan Cazan	411
137. <Locul, adică vatra bisericii din Mesteacăn>	411
138. Mormântul preotului Ioan Cazan	412
139. Salis de la Mesteacăn	412
140. Salis și răscoala	413
141. Salis și răscoala	414
142. Horea și Cloșca la Curechiu	416
143. Locul jurământului de la Blăjeni	417
144. <Horea, Cloșca și Crișan s-or întâlnit>	417
145. <La locul „Păltânei”>	418
146. <Crișan Jurj>	418
147. Crișan, în adunarea de la Cărpiniș, ridică mâinile pline de flăcări și invită poporul să meargă asupra Abrudului	419
148. Abrudul	419
149. <Poporul s-o adunat>	420
150. <Crișănuț>	420
151. Izbucnirea răscoalei din 1784 a lui Horea, Cloșca și Crișan	421

152. <Aici, la Curechiu>	422
153. Ciocnirea sângeroasă de la Curechiu	422
154. <Iuon ăsta, Ion Bercea>	423
155. Ungurii din Vințul de Jos caută azil la românii din Pianul Săsesc ...	424
156. Adunarea de la Sânta Maria de Piatră	425
157. Strigături de luptă	425
158. Horea în timpul răscoalei	425
159. Execuțiunile ungarilor în Țara Hațegului pe timpul Horiei	427
160. Executările făcute de români la Uroi	428
161. <Spun cum am auzât>	428
162. <Se spune că...>	429
163. <Era o neaună mare>	429
164. <Todor Cleș o fost fecior de iobag>	429
165. <Pe Apolonia o botezară>	430
166. <La Mihăileni, în bătaie>	430
167. Prizonierii români închiși în castelul Hunedoarei	431
168. Executarea prizonierilor români în Deva	431
169. <La Deva>	432
170. Mormintele prizonierilor români decapitați la Deva în 8 și 10 noiembrie 1784	432
171. <Altă dată>	433
172. <Locul unde s-a dat lupta în vremea lui Horea>	434
173. Tratativerile dintre răsculați și V. col. Schultz	435
174. Locul unde a convenit Horea cu Schultz la Câmpani	436
175. Popa Dănilă din Criscior	437
176. Horea ca rege	437
177. Armele și monedele lui Horea	438
178. <Să știe că...>	439
179. <Bătrânii așa povesteau>	439
180. <Bătaia s-o întâmplat>	439
181. Retragerea răsculaților din anul 1784 în zona Lupșei	440
182. <Spunea tatăl meu...>	440
183. Ambuscada de la Valea Mică	441
184. <În satul Geamăna...>	441
185. <Într-o carte, numită „Cazanie”...>	442
186. Fântâna Cloștii	443
187. Horea, plutaș pe Criș	443
188. <La Valea Bradului...>	444
189. Crucea triplicată	444
190. Locul unde s-a retras Horea după încetarea revoluțiunei	445
191. <Să dzâce că pe Cloșca și Crișan...>	445
192. Trădarea lui Horea	446

193. <Vânzarea lui Horea>	446
194. Horea	446
195. Prinderea lui Horea	447
196. Prinderea lui Horea și Cloșca	448
197. Nemeșii bătuți, la Curechiu, de către Horea, Cloșca și Crișan.....	449
198. Prinderea lui Horea la Curechiu	449
199. Răii, Pinte, Horea și Napoleon Bunăparte (Din gura poporului)	450
200. <Și astăzi se pomenește în Arada>	451
201. <Locul „Nemneși”>	451
202. Prinderea lui Horea	451
203. <Horea și Cloșca s-au ascuns>	452
204. Prinderea lui Horea și Cloșca	453
205. <Dăm 300 de galbeni cui prinde pe Horea>	454
206. Prinderea lui Horea	456
207. Prinderea Horii	458
208. <Povesteau bătrânii...>	459
209. Prinderea lui Horea	460
210. <În pădurea Scorușetului>	461
211. <Eu m-am născut...>	462
212. <În această fortăreață>	462
213. Închisoarea lui Cloșca în Alba Iulia	462
214. Spovedania și testamentul lui Horea	463
215. <Povesteau bătrânii...>	463
216. <L-o ținut pe Horea...>	464
217. <Zdrobindu-l cu roata...>	464
218. <După judecată>	464
219. Ultimele cuvinte ale lui Cloșca	465
220. <Trebuie să mai amintim...>	465
221. Execuția lui Horea și Cloșca	466
222. <La execuțiunea lui Horea...>	466
223. <După ce or fost cercetați...>	467
224. <De la noi din sat>	467
225. Locul de execuție a lui Horea, Cloșca și Crișan în Alba Iulia	468
226. <În satul Zdrapți...>	468
227. Agrațierea lui Horea	468
228. Capul lui Horea se poartă în țeapă prin satele de lângă Deva și Hunedoara	469
229. Locul unde s-a expus în Cărpeneș o parte din cadavrele lui Cloșca și Giurgiu	469
230. Locul îngropării mâinii drepte a lui Horea	469
231. <Așa am auzit eu...>	470
232. <Spunea moșu meu...>	470

233. Trădătorul Mătieșiu Nuțiu și vânzarea cu sânge	470
234. Soarta trădătorului lui Horea	471
235. Prinderea lui Horea	472
236. Pedeapsa trădătorilor	472
237. Horea	473
238. < Când s-or întors din Zlagna... >	474
239. < Neamul Trifeștilor... >	475
240. < Despre întâmplarea cu „pita” >	475
241. < Horea, Cloșca, Crișan, Bărnăț în Sibiu... >	476
242. < Până-n timpul lui Horea... >	476
243. Horea	477
244. < Horea o cătănit >	479
245. < Horea o fost un om foarte îndrăzneț >	480
246. < Horea s-a vorbit cu preotul din Albac >	482
247. < Horea o stat aice >	483
248. < Pe timpurile ce era Horea... >	484
249. < Știu atâta că el, Horea... >	485
250. < Știu, tata meu mi-o spus... >	486
251. < Aia știu... >	487
252. < O fost pe munte de dușmani... >	489
253. Despre Horea	489
254. Horea	491
255. Horea	493
256. Horea	494
257. Horea, Cloșca și Crișan	495
258. < Cei trei căpitani ai răscoalei... >	499
259. < Horea din Fericet >	500
260. < La „Stânca Piatra Albă”... >	501
261. < Ș-apoi, într-o mnie nouă sute optusprăzece... >	501
262. Legendă despre Horea	502
263. < El, Horea, o tot umblat >	504
264. < De la bunicu meu >	504
265. < De la bătrâni știu că Horea >	506
266. < Păi Horea, la un târg la Câmpeni... >	507
267. < Îmi povestea bunicul meu... >	511
268. < Acuma, ce știu și ce-mi amintesc >	512
269. < Bunica mea o avut... >	514
270. < Am auzit... >	516
271. < Eu așa știu... >	517
272. < O fost om deștept >	518
273. Horea era într-o bortă de brad	520
274. Horea și boierescul	520

275. Bastonul și cuțitul lui Horea	521
276. „Gorunul lui Horea” din curtea bisericii de la Țebea	522
277. Luca Nicola, feciorul lui Horea	522
278. <Cloșca a avut un fecior sau un frate>	523
279. <Cloșca a avut un fecior>	523
280. <Cloșca a avut un fecior>	523
281. <Descendența genealogică a lui Cloșca>	524
282. <După ce l-or tăiat în bucăți pe Cloșca>	524
283. Strămutarea răscuțaților mai însemnați în ținutul Panciovei	525
284. Când s-a spart casa lui Cloșca.....	525
285. <În urmă cu mai bine de douăzeci de ani>	526
286. Monumentul lui Horea	526
287. Biserica din Albac	527
288. Biserica lui Horea din Albac	527
289. Horea în Sălaj	528
290. Biserica din Cizer (Sălaj) ridicată de Horea	529
291. Horea la Cizer	529
292. Prinderea lui Crișan	530
293. Prinderea lui Crișan	531
294. <Crișan a fost dat prins...>	532
295. Prinderea lui Crișan	532
296. Prinderea lui Crișan	535
297. <Mult regretatul poet popular>	535
298. Închisoarea lui Georgiu Crișan în Alba Iulia	536
299. <Când acestea din tradițiunile acelora...>	536
300. <Eu nu pot să cred că Crișan s-o spânzurat>	537
301. Descendenții lui Crișan	537
302. Bustul lui Crișan	538
303. <Bărbatu meu Marcu Gheorghe...>	538
304. Modelarea și dezvelirea bustului lui Crișan, aflat astăzi în halta din Țebea	539
305. <Medaliile trădătorilor lui Horea>	539

GLOSAR.....	541
-------------	-----

INDICE FOLCLORIC	545
------------------------	-----

INDICE DE CULEGĂTORI	561
----------------------------	-----

INDICE DE INFORMATORI	563
-----------------------------	-----

INDICE DE NUME ȘI LOCURI.....	567
-------------------------------	-----